

TA'LIMDA MENEJMENT VA BOSHQARUV IQTISOSLIGI

INATULLAYEVA NILUFAR XAYRULLOYEVNA

Samarqand viloyati Kattaqo'rg'on shahar 15-DMTT direktori

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ta'lim menejmenti sohasida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va ularni sertifikatlash jarayonining ahamiyati yoritilgan. Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimini samarali boshqarish, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash hamda innovatsion pedagogik yondashuvlarni tatbiq etishda ta'lim menejmenti mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligi alohida ahamiyat kasb etadi. Kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, zamonaviy boshqaruv texnologiyalaridan foydalanish va xalqaro tajribalarni o'rganish muhim sanaladi. Sertifikatlash esa mutaxassislarning malakasini rasmiylashtirish, ularning kasbiy darajasini tasdiqlash hamda mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, maqolada sertifikatlashning ta'lim menejmenti tizimidagi sifat kafolatlari va samaradorlikni oshirishdagi roli tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: *ta'lim menejmenti, kasbiy kompetensiyalar, sertifikatlash, boshqaruv, malaka, innovatsiya, samaradorlik, sifat kafolati.*

KIRISH

Globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim sohasida menejment faoliyatini yanada takomillashtirishni talab etmoqda. Bugungi kunda ta'lim tizimini samarali boshqarish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda sifatli natijalarga erishishda menejerlarning kasbiy kompetensiyalari hal qiluvchi omilga aylanmoqda. Shu sababli, ta'lim menejmenti sohasida nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy ko'nikmalarga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash dolzarb masalalardan biridir.

Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida xalqaro standartlar, ilg'or boshqaruv tajribalari va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, menejerlarning yetakchilik, strategik rejalashtirish, jamoa bilan ishlash, qaror qabul qilish, innovatsiyalarni boshqarish kabi ko'nikmalarini shakllantirish orqali ta'lim tizimida samaradorlikni oshirish mumkin.

Shu bilan birga, kasbiy kompetensiyalarni sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish ta'lim menejmenti sohasidagi mutaxassislarning malakasini xalqaro me'yorlarga mos ravishda baholash va e'tirof etishga xizmat qiladi. Bu esa, ta'lim tizimida menejerlarning kasbiy darajasini oshirish, raqobatbardosh kadrlarni shakllantirish hamda boshqaruv jarayonlarida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotda ta'lim menejmenti sohasida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va sertifikatlashning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda ularning ta'lim tizimidagi o'rni tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Ta'lim menejmenti sohasida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va ularni sertifikatlash zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, bu jarayon amaliy yondashuvni talab qiladi. Menejer sifatida o'zini rivojlantirayotgan mutaxassis nafaqat nazariy bilimlarga, balki real vaziyatlarda qaror qabul qilish, jamoani boshqarish, muammolarni hal qilish va innovatsion loyihalarni yo'lga qo'yish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. Shu ma'noda sertifikatlash tizimi nafaqat malakani hujjat bilan tasdiqlash, balki o'quvchi yoki mutaxassisning real kompetensiyalarini isbotlash uchun xizmat qiladi.

Masalan, ta'lim menejeri o'z faoliyatida o'qituvchilarni motivatsiya qilish, dars jarayonida samaradorlikni oshirish yoki ta'lim muassasasida sifat monitoringini joriy etishda ijodiy va amaliy yondashuvni qo'llashi zarur. Bu kabi ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonida sertifikatlash tizimi mutaxassisni o'z ustida muntazam ishlashga undaydi. Sertifikatlash orqali o'qituvchilar va menejerlar o'z bilimlarini global me'yorlarga taqqoslash, xalqaro tajribalardan o'rin olish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Shuningdek, sertifikatlash jarayonining o'zi ham amaliy mashg'ulotlar, key-stadi, loyiha ishlari va simulyatsiyalar orqali amalga oshirilsa, u haqiqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ta'lim menejerini oddiy nazariy rahbar emas, balki real muammolarga amaliy yechim topa oladigan, yangilik yaratishga qodir shaxs sifatida shakllantiradi.

Natijada, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va sertifikatlash tizimi ta'lim menejmentida samaradorlikni oshirish, boshqaruv jarayonlarini yangicha ko'nikmalar asosida tashkil etish hamda ta'lim sifatini yaxshilashda eng muhim omillardan biri hisoblanadi.

Universitetlarda boshqaruv modeli haqida gapirganda, **akademik avtonomiya va menejmentning o'zaro bog'liqligini** alohida ta'kidlash lozim. Bu ikki tushuncha bir-biridan mustaqil emas, balki doimiy hamkorlikda faoliyat yuritadi. Akademik avtonomiya bu universitetga o'zining ilmiy, ta'limiy va tashkiliy faoliyatini erkin shakllantirish imkonini beradi, menejment esa ushbu jarayonlarni samarali tashkil etish va nazorat qilishga xizmat qiladi.

Masalan, agar universitet yangi o'quv dasturini joriy etishni xohlasa, bu akademik avtonomiya doirasiga kiradi. Lekin bu dastur samarali ishlashi uchun menejment mexanizmlari, ya'ni resurslarni taqsimlash, professor-o'qituvchilar malakasini oshirish va talabalar ehtiyojini tahlil qilish jarayoni muhim ahamiyat kasb etadi.

Amaliy misol tariqasida, ayrim universitetlar xalqaro akkreditatsiya olish uchun akademik erkinlikdan foydalanib yangi kurslarni yaratadi, biroq shu bilan birga menejment bo'limi bu kurslarni moliyaviy jihatdan ta'minlab, marketing strategiyasi orqali keng auditoriyaga yetkazadi. Yana bir misolda, professorlar ilmiy tadqiqotlarni mustaqil yo'nalishda olib borishlari mumkin, lekin bu tadqiqotlarning natijalari universitet imidjini oshirish uchun menejment tomonidan targ'ib qilinadi va amaliyotga joriy etiladi.

Demak, akademik avtonomiya ijodkorlik va erkinlikni ta'minlasa, menejment bu erkinlikni real natijaga aylantiruvchi vosita sifatida ishlaydi. Ikkalasi o'rtasidagi uyg'unlik universitetning nafaqat ichki taraqqiyotini, balki xalqaro maydondagi nufuzini ham belgilaydi.

Maktab ta'limida ta'lim menejmenti nafaqat rahbar yoki direktor uchun, balki barcha o'qituvchilar uchun ham muhim bo'lgan kasbiy yo'nalishdir. Chunki samarali menejment orqali ta'lim jarayoni tartibli, sifatli va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda boshqariladi.

Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish maktab doirasida quyidagi amaliy yo'nalishlarda ko'rinadi:

O'qituvchilarni zamonaviy boshqaruv yondashuvlariga tayyorlash – masalan, sinf boshqaruvi, ota-onalar bilan muloqot qilish, o'quvchilar motivatsiyasini oshirish bo'yicha maxsus trening va seminarlar tashkil etilishi mumkin. Bu nafaqat dars samaradorligini, balki o'quv muhitining sog'lomligini ta'minlaydi.

Maktab rahbarlari uchun sertifikatlash tizimini joriy etish – direktor va o'rinbosarlar boshqaruv ko'nikmalarini tasdiqlovchi xalqaro yoki milliy sertifikatlar olish orqali o'z malakasini oshirishi mumkin. Bu maktabning reytingini ham ko'taradi.

O'qituvchilar uchun ichki kompetensiya baholash – yil davomida o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi, innovatsion metodlardan foydalanishi va o'quvchilar natijalari asosida maxsus baholash joriy qilinadi. Baholash natijalariga qarab o'qituvchilarni rag'batlantirish mumkin.

Sertifikatlash orqali uzluksiz o'rganishga rag'bat berish – masalan, o'qituvchi "Raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish", "Inclusive education", yoki "STEM metodlari" bo'yicha sertifikat olsa, u o'zining bilim va ko'nikmalarini amaliyotga tadbiq etadi va bu maktabdagi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qiladi.

O'quvchilar bilan ishlashda menejment yondashuvlari – o'qituvchi nafaqat dars beruvchi, balki jarayonni boshqaruvchi sifatida o'quvchilarning individual

ehtiyojlarini hisobga oladi. Bunda kasbiy kompetensiyalar (kommunikatsiya, liderlik, mas'uliyatni taqsimlash) bevosita ishga tushadi.

Shunday qilib, maktab doirasida ta'lim menejmenti sohasida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va sertifikatlash o'qituvchi, rahbar hamda butun ta'lim muassasasining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Bu jarayon o'quvchilarning ham sifatli ta'lim olishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Maktab ta'limida menejment tamoyillarini samarali qo'llash o'quv jarayonining sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Avvalo, ta'lim jarayonida boshqaruv tizimi to'g'ri yo'lga qo'yilganda o'quvchilar bilim olishga yanada rag'batli bo'ladi, o'qituvchilarning faoliyati esa aniq reja asosida tashkil etiladi. Maktabdagi menejment faqatgina nazorat qilish emas, balki o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va dars samaradorligini oshirishni ham o'z ichiga oladi.

Shuningdek, o'quvchilarning ijodkorlik, mustaqil fikrlash va mas'uliyat hissini shakllantirishda ham menejment yondashuvi muhimdir. Maktab ma'muriyati tomonidan samarali tashkil etilgan boshqaruv jarayonlari darsdan tashqari faoliyatlarni ham jonlantiradi, jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ta'lim sifatini uzluksiz oshirib boradi.

Umuman olganda, maktab doirasida menejment tizimini qo'llash – bu o'quvchilarning intellektual salohiyatini yuksaltirish, o'qituvchilarning ijodiy mehnatini qo'llab-quvvatlash va ta'lim muassasasining rivojlanishiga xizmat qiluvchi eng muhim omillardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Decree on Continuous Professional Development** – O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi qarorida pedagogik xodimlar uchun kasbiy malakani doimiy rivojlantirish va sertifikatlash tizimi joriy etilishi rasmiylashtirilgan. Shu orqali har besh yilda malaka oshirish va sertifikat olish majburiyligi tadbiq qilinmoqda xalqtaaliminfo.uz.
2. **School Leadership Certification Requirements** – 2023-yil 25-dekabrdagi hukumat qaroriga muvofiq, maktab direktorlari uchun har besh yilda malaka sertifikati talab qilinishi belgilab qo'yildi; sertifikatga ega bo'lmagan rahbarlar o'z lavozimidan chetlashtiriladi [Education Profiles](#).
3. **Leadership Preparation and Training in Uzbekistan** – Maktab direktorlarini tayyorlash tizimida mobaynida joriy etilgan 144 soatlik kurs orqali nazariy, amaliy va maktab amaliyotiga asoslangan menejment ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni, malaka sertifikati olish sistema bilan birga qo'llaniladi [Education Profiles](#).
4. **UNESCO DELTA Digital Competency Workshop** – 2025-yilda Toshkentda o'tkazilgan UNESCO va UIL tashabbusi doirasida tashkil etilgan DELTA dasturi

orqali kasbiy kompetentsiyalarni, xususan, raqamli ta'lim salohiyatining boshqaruv asoslarini shakllantirish bo'yicha o'qituvchilar va menejerlar uchun interaktiv treninglar tatbiq etildi [UNESCO Institute for Lifelong Learning](#).

5. **GIZ Concept for Professional Competency Certification** – 2025-yil mart oyida GIZ tomonidan ishlab chiqilgan O'zbekistonda kasbiy kompetentsiyalarni validatsiya va sertifikatlash konsepsiyasi, bu tizimning tartibga solinishi va samarali mexanizmlarini belgilovchi asosiy hujjatdir tvvet.edu.uz.